

ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

У статті розкрито суть методу моделювання та поняття "модель", охарактеризовано типи освітніх і педагогічних моделей. Представлено модель професійної адаптації студентів до майбутньої професії в процесі педагогічної практики та надано ґрунтовну її характеристику.

Ключові слова: *освіта, вища освіта, метод моделювання, модель, освітня модель, педагогічна модель, практична діяльність.*

Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства [7].

Вища освіта – це результат засвоєння такої сукупності систематизованих знань і навичок діяльності, яка дає можливість спеціалістові самостійно вирішувати дослідницькі і практичні завдання, творчо розвивати і використовувати досягнення культури, науки і техніки [1, с. 54].

Під час навчання в університеті студентам потрібно не тільки засвоїти теоретичні знання, а ще й навчитися їх застосовувати в практичній діяльності, паралельно адаптуючись до майбутньої професії. В умовах удосконалення процесу професійної адаптації до майбутньої професії під час навчання актуальним є застосування викладачами методів педагогічного дослідження. На одну сходинку з такими важливими методами педагогічного дослідження як спостереження і експеримент науковці ставлять метод моделювання.

Мета статті охарактеризувати модель професійної адаптації студентів до майбутньої професії під час педагогічної практики.

Про необхідність застосування методу моделювання в педагогічних дослідженнях наголошують такі науковці: Богатирьов А.І., Гуменюк Т.Б., Дахін О.М., Козирева О.О., Колбіна Т.В., Кушнер Ю.З., Оргинський В.Л., Устінова І.М. та ін.

Метод моделювання – це метод створення і дослідження моделей, за допомогою якого можна отримати нові знання, нову інформацію про досліджуваний об'єкт [6, с. 90].

Ключовим словом у методі моделювання є поняття "модель", розкриємо його суть.

Кушнер Ю.З., вважає, що модель – це гіпотеза, представлена в наглядній формі [6, с. 90].

Гуменюк Т.Б. розглядає модель як уявний, знаковий або матеріальний образ оригіналу: відображення об'єктів і явищ у вигляді описів, теорій, схем, креслень, графіків [2, с. 241].

На нашу думку, найбільш точно визначення моделі надає Дахін О.М., модель – це штучно створений об'єкт у вигляді схеми, знакових форм чи формул, який дуже подібний дослідженому об'єкту чи явищу і відображає в більш простому і загальному вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки і відношення між елементами цього об'єкта [3, с. 22].

Науковці виділяють такі моделі освіти:

– *модель освіти як державно-відомчої організації* – самостійний напрямок серед інших галузей господарства. Організують її за відомчим принципом із твердим централізованим визначенням цілей, змісту освіти, номенклатури навчальних закладів і навчальних дисциплін у межах того чи іншого типу освітньої системи. Навчальні заклади однозначно підпорядковані адміністративним чи спеціальним органам, які їх контролюють;

– *традиційна модель освіти* – це засіб передавання молодому поколінню універсальних елементів культури, які допомагають формуванню базових знань, умінь і навичок на основі яких, можна перейти до самостійного засвоєння знань та їх удосконалення;

– в основу *раціоналістичної* моделі освіти входять засвоєння знань, умінь і навичок, які допомагають адаптуватися молодому поколінню у сучасному суспільстві. Ця модель не передбачає творчості, самостійності, індивідуальності, тут головне наслідування шаблону;

– *розвивальна* модель дозволяє забезпечувати та задовольнити потреби різних категорій населення в освітніх послугах, через діяльність освітніх закладів різного рівня;

– *феноменологічна* модель освіти дозволяє створення таких умов навчання, які забезпечують особистий розвиток того, хто навчається, враховуючи індивідуально-психологічні особливості кожного;

– *неінституціональна* модель освіти забезпечує освіту поза соціальними інститутами, тобто освіта на "природі", за допомогою Інтернету та ін.;

– *модель освіти дорослих* забезпечує набуття і удосконалення знань протягом усього життя людини [8, с. 53-66].

Гуменюк Т.Б. наголошує на такій класифікації моделей [2, с.67]: фізичні (які створюються за оригіналом), матеріально-математичні (мають математичний опис і розкривають поведінку оригіналу), логіко-семіотичні (створюються за допомогою спеціальних знаків, символів і структурних схем).

У своїх наукових дослідження Ермоленко А.О. виділяє такі типи освітніх моделей: описові (дають уявлення про суть, структуру, основні елементи освітньої практики), функціональні (відображають освіту в системі її зв'язків із соціальним середовищем), прогностичні (дають теоретично аргументовану картину майбутнього стану освітньої практики) [4, с.72].

"Освітня модель" – це широке поняття, яке включає в себе значно вужче поняття "педагогічна модель". Педагогічні моделі входять у групи матеріально-математичних, логіко-семіотичні й описових моделей.

Педагогічна модель, як стверджує Кушнер Ю.З., створюється в три етапи. На першому етапі дослідник вивчає, аналізує й узагальнює досвід досліджуваної проблеми та створює гіпотезу, яка буде в основі майбутньої моделі. На другому етапі потрібно скласти програму дослідження, апробувати її під час практичної діяльності, внести корективи та удосконалити її, уточнити гіпотезу дослідження, яка взята за основу моделі. На третьому етапі розробляється остаточний варіант моделі на основі пробних варіантів, які розробляються на першому і другому етапах. Основне у створенні моделі – це наявність творчої фантазії [6, с. 90].

У ході дослідження нами була розроблена модель професійної адаптації майбутніх учителів технологій у процесі проходження педагогічних практик. Дана модель розроблялася в три етапи. На першому етапі в 2009-2010 н.р. опрацьовувалася наукова література, аналізувався досвід досліджуваної проблеми, створювалася гіпотеза. На другому етапі (2010-2011 н.р.) була розроблена програма пропедевтичної практики, яка була апробована під час педпрактики. Після педагогічної практики було удосконалено і внесено корективи до програми, розроблено пробні ескізи моделі. На третьому етапі в 2011-2012 н.р. розробили остаточний варіант моделі на основі тих варіантів, які розробляли на другому етапі. Остаточний варіант розробленої нами моделі (рис. 1) був апробований на останньому етапі експериментального дослідження в 2012-2013 н.р. під час проходження експериментальною групою педагогічної практики на четвертому курсі.

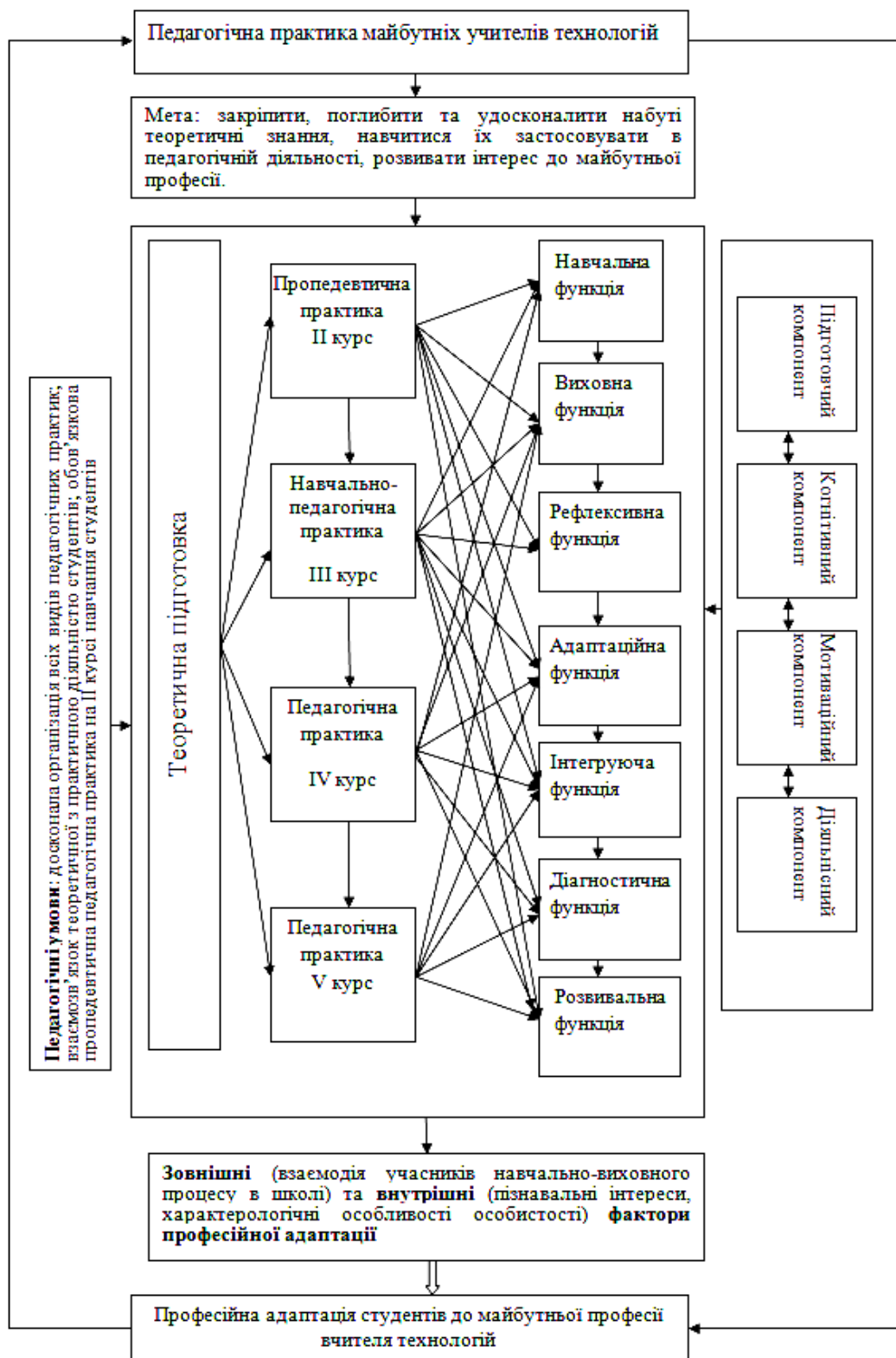
До моделі ми включили такі елементи: мету педагогічної практики, педагогічні умови, компоненти педагогічної практики, теоретичну підготовку, всі види педагогічних практик, функції, які виконує педагогічна практика, фактори професійної адаптації.

Надамо коротку характеристику кожному елементу моделі.

Мета педагогічної практики – закріпити, поглибити та удосконалити набуті теоретичні знання, навчитися їх застосовувати в педагогічній діяльності, розвивати інтерес до майбутньої професії. Для реалізації мети ми визначили педагогічні умови. Педагогічними умовами, які сприяють успішному процесу професійної адаптації під час педагогічної практики, на нашу думку, є такі: досконала організація всіх видів педагогічних практик (розробка методичних рекомендацій для кожного виду педагогічної практики; узгоджені вимоги методистів університету з учителями ЗНЗ); взаємозв'язок теоретичної підготовки з практичною діяльністю студентів; обов'язкова пропедевтична педагогічна практика на II курсі навчання студентів.

У модель ми включили підготовчий, когнітивний, діяльнісний, мотиваційний компоненти. Підготовчий компонент охоплює навчальні психолого-педагогічні та спеціальні дисципліни, які теоретично підготовлюють студентів до проходження педагогічної практики. Когнітивний компонент – це пізнання майбутньої професійної діяльності в її реальності. В період педагогічної практики студенти безпосередньо включаються в процес ознайомлення з майбутньою професійною діяльністю, її особливостями і закономірностями. Мотиваційний компонент складається з потреб використати практично набуті теоретичні знання. Діяльнісний компонент включає всі завдання, які виконує студент під час проходження педагогічної практики (спостереження за навчально-виховним процесом в школі, написання планів-конспектів, проведення уроків та виховних годин і т.п.).

Теоретична підготовка відіграє не останню роль як у проходженні педагогічної практики, так і в професійній адаптації до майбутньої професії студентів, вона є тим підґрунтям, який забезпечує подальшу успішну працю на посаді вчителя, також теоретична підготовка взаємопов'язана з усіма видами педагогічної практики і забезпечує успішне проходження останньої.

До моделі також включено функції, які реалізуються під час проходження педагогічної практики:

- адаптаційну, яка передбачає ознайомлення з різними видами навчально-виховних закладів, звикання до ритму педагогічного процесу школярів, орієнтування у системі внутрішньошкільних стосунків;
- навчальну – актуалізація, поглиблення та застосування теоретичних знань, формування педагогічних умінь і навичок;
- виховну – формування позитивного ставлення до педагогічної професії, професійно значущих якостей особистості вчителя, розуміння необхідності самоосвіти та самовиховання, студент повинен виробити в собі почуття відповідальності під час виконання своїх обов'язків;
- розвивальну – розвиток педагогічних здібностей студентів, педагогічного мислення, мотиваційної сфери протягом педагогічної діяльності;

- діагностичну – перевірка рівня особистісних та професійних якостей майбутнього вчителя, професійної придатності та підготовленості до педагогічної діяльності;
- рефлексивну – передбачає самопізнання, самовизначення [9, с. 2-3];
- інтегруюча – передбачає актуалізацію раніше набутих теоретичних знань та елементарних умінь із педагогіки, спрямування їх на виконання визначених завдань [5, с. 4].

Таким чином, у розробленій моделі ми показали, що кожний вид педагогічної практики виконує майже всі функції. Вже пропедевтична практика на II курсі забезпечує виконання ряду функцій (виховної, навчальної, розвивальної, інтегруючої, рефлексивної, адаптаційної), що позитивно впливає на пристосування до майбутньої професії вчителя технології.

На нашу думку, великий вплив на успішний процес професійної адаптації до майбутньої професії мають фактори професійної адаптації, які ми також включили до моделі. До таких факторів ми віднесли зовнішні (взаємодія учасників навчально-виховного процесу в школі) та внутрішні (пізнавальні інтереси, характерологічні особливості особистості).

Отже, в ході формуючого експерименту підтвердили нашу гіпотезу про те, що чим раніше почнеться практична підготовка, тим успішніше буде завершення процесу професійної адаптації. І всі елементи, які ми включили до моделі, допомагають забезпечити цей успіх.

Використані джерела

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник [Текст] / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Гуманюк Т.Б. Моделювання в педагогічній діяльності [Текст] / Т.Б. Гуманюк // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. – 2010. – С. 66-72. (Серія 13. – Проблеми трудової та професійної підготовки).
3. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и ... неопределенность. // Стандарты и мониторинг. – №4. – 2002 – С. 22-26
4. Єрмоленко А.О. Формування професійної майстерності майбутніх учителів історії та суспільствознавства у процесі фахової підготовки: дис. кад. пед. наук : 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" [Текст] / Алла Олександрівна Єрмоленко. – Чернігів, 2012. – 253 с.
5. Казанішена Н. Педагогічна практика як складова процесу підготовки майбутнього вчителя початкової школи до екологічного виховання учнів [Текст] / Н. Казанішена // Науковий збірник Уманського державного педагогічного університету. – Умань : УДПУ, 2009. – №30. – С. 25-34
6. Кушнер Ю.З. Методология и методы педагогического исследования учебно-методическое пособие. – Могилев: МГУ им. А.А. Кулешова, 2001. – 112 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджено Указом президента України від 17.04.2002 р. // Освіта. – 2002. – 24 квітня.
8. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. [для студентів вищих навчальних закладів] / В.Л. Ортинський. – К.: Центр учбової літератури. – 2009. – 472 с.
9. Стрітьєвич Т. М. Рефлексія як засіб формування професіоналізму під час педагогічної практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_authors_stritjevich_tm/] – назва з екрану

Belan T.

THE MODEL CHARACTER OF PROFESSIONAL ADAPTATION OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS IN THE PROCESS OF PEDAGOGICAL PRACTICE

In the article the main point of model method and the idea "model" were discovered and the types of educational and pedagogical models were characterized. The model of professional adaptation of students to future profession in the process of pedagogical practice was presented and its well-grounded character was given.

Key words: *education, higher education, model method, model, educational model, pedagogical method, practical activity.*

Стаття надійшла до редакції 07.03.13